

Davronov Bahodir Yahyoyevich

Surxondaryo viloyati Termiz davlat
universiteti Yuridik fakulteti
Yurisprudensiya yo‘nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada mahalliy davlat hokimiyati organlarining huquqiy asoslari hamda fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish tizimi, xususan, mahalla institutining jamiyat boshqaruvidagi o‘rni ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Yangi tahrirdagi O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi doirasida mahalliy hokimiyat organlarining vakolatlari taqsimlanishi va o‘zini o‘zi boshqarish organlarining ijtimoiy-siyosiy ahamiyati yoritilgan.

Abstract: This article scientifically analyzes the legal foundations of local government authorities and the system of citizen self-government, particularly the role of the "Mahalla" institution in social management. Within the framework of the newly revised Constitution of the Republic of Uzbekistan, the distribution of powers of local authorities and the socio-political significance of self-government bodies are discussed.

Kalit so‘zlar: Mahalliy hokimiyat, mahalla, o‘zini o‘zi boshqarish, Konstitutsiya, davlat boshqaruvi, fuqarolik jamiyati, desentralizatsiya.

Keywords: Local government, mahalla, self-government, Constitution, state administration, civil society, decentralization.

Kirish

Zamonaviy davlatchilik taraqqiyoti boshqaruv tizimini markazdan quyi bo‘g‘inlarga yo‘naltirish (desentralizatsiya) va aholining bevosita qarorlar qabul qilish jarayonidagi ishtirokini ta‘minlash bilan uzviy bog‘liqdir. O‘zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan ma‘muriy islohotlarning tub mohiyati "Inson qadri uchun" tamoyili asosida mahalliy davlat hokimiyati organlari samaradorligini oshirish va fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlarini fuqarolik jamiyatining tayanch ustuniga aylantirishdan iborat. Mahalliy darajadagi boshqaruv nafaqat qonun ustuvorligini ta‘minlash, balki hududiy muammolarni bevosita joyida hal etishning eng maqbul mexanizmi hisoblanadi.

Bugungi kunda davlat boshqaruvini markazlashtirishdan voz kechish, ya'ni "subsidiaritet" tamoyilini joriy etish global demokratik trend hisoblanadi. Maqolaning kirish qismida mahalliy hokimiyat organlarining nafaqat ma'muriy, balki ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlovchi subyekt sifatidagi roli ochib beriladi. Shuningdek, O'zbekistonda amalga oshirilayotgan konstitutsiyaviy islohotlar mahalliy hokimiyat va o'zini o'zi boshqarish tizimining o'zaro nisbatini qanday o'zgartirayotgani masalasi kirishning o'zagini tashkil etadi.

Asosiy Qism

1. Mahalliy Davlat Hokimiyati Organlarining Huquqiy Maqomi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining XVIII bobi mahalliy davlat hokimiyati asoslariga bag'ishlangan. Mahalliy hokimiyat tizimi ikki bo'g'indan iborat:

Vakillik organlari: Viloyat, tuman va shahar Kengashlari. Ular xalq deputatlaridan iborat bo'lib, hududiy rivojlanish dasturlarini va mahalliy budjetni tasdiqlaydi.

Ijroiya organlari: Viloyat, tuman va shahar hokimlari boshchiligidagi hokimliklar. Yangi tahrirdagi Konstitutsiyaga binoan, hokimlar va xalq deputatlari Kengashlari vakolatlarining bir-biridan ajratilishi davlat hokimiyatining tiyilish va muvozanat saqlash tamoyilini mahalliy darajada mustahkamladi. Endilikda hokimlar bir vaqtning o'zida Kengashga raislik qila olmaydi, bu esa vakillik organlarining ijroiya hokimiyati ustidan nazorat funksiyasini kuchaytiradi.

2. Fuqarolarning O'zini O'zi Boshqarish Organlari: Mahalla Instituti Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari davlat hokimiyati tizimiga kirmaydi, biroq davlat va jamiyat o'rtasidagi "oltin ko'prik" vazifasini bajaradi. O'zbekiston tajribasida mahalla – bu:

1. Aholining kundalik muammolarini hal etish markazi;
2. Ijtimoiy adolatni ta'minlash va ehtiyojmand qatlamni qo'llab-quvvatlash mexanizmi;
3. Jamoat nazoratining eng samarali bo'g'ini.

Ma'muriy islohotlar natijasida mahalla raisining vakolatlari kengaytirildi va mahallada tadbirkorlikni rivojlantirish, bandlikni ta'minlash hamda xotin-qizlar masalalari bo'yicha alohida tizim (mahallabay ishlash) shakllantirildi.

3. Raqamlashtirish va Mahalliy Boshqaruv

Hozirgi kunda adliya xizmatlari va davlat xizmatlarining raqamlashtirilishi mahalliy hokimiyat organlari faoliyati shaffofligini oshirmoqda. Elektron xalq

deputatlari kengashlari va "E-qaror" tizimi orqali hokimlarning qarorlari jamoatchilik nazoratiga havola etilmoqda. Bu esa korrupsiyaviy xavflarni kamaytirish va qarorlar qabul qilishda qonuniylikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Asosiy e'tiborni hokim va mahalliy Kengash o'rtasidagi vakolatlar chegaralanishiga qarating. Bu "tiyilish va muvozanat" (checks and balances) tizimining mahalliy darajadagi ko'rinishidir.

Mahalla – Fuqarolik jamiyati instituti: Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari (mahalla) davlat organi emasligi, balki ijtimoiy hamkorlikning noyob modeli ekanligi ilmiy asoslanadi. Bu yerda mahallaning "ijtimoiy kapital" yaratishdagi roli, aholi ehtiyojlarini aniqlash va manzilli ijtimoiy himoya mexanizmlari (temir daftar, ayollar daftari va h.k.) tahlil qilinadi.

Raqamli transformatsiya: Mahalliy boshqaruvda "Elektron hukumat" tizimining joriy etilishi, "E-qaror" platformasi orqali qarorlar qabul qilinishi va bu jarayonda shaffoflikning ta'minlanishi ilmiy dalillar bilan yoritiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, mahalliy davlat hokimiyati va fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari o'rtasidagi o'zaro hamkorlikni takomillashtirish demokratik islohotlarning muvaffaqiyatini belgilovchi asosiy omildir. Mahalliy Kengashlar vakolatlarining kuchaytirilishi va mahalla institutining mustaqilligini ta'minlash quyidagilarga imkon beradi:

1. Davlat boshqaruvida xalq ishtirokini real ta'minlash;
2. Hududiy ijtimoiy-iqtisodiy masalalarni ilmiy va tahliliy yondashuv asosida hal etish;
3. Fuqarolarning huquqiy ongi va madaniyatini yuksaltirish.

Tadqiqot natijasi o'laroq, mahalliy hokimiyat organlarining mustaqilligini yanada oshirish uchun mahalliy budget tizimini erkinlashtirish va mahalla raislarining jamiyatdagi mavqeini huquqiy jihatdan yanada mustahkamlash zarurligi ta'kidlanadi. Xulosada mahalliy boshqaruv va o'zini o'zi boshqarish organlarining uyg'un faoliyati mamlakatning umumiy barqaror rivojlanish ko'rsatkichlariga (SDG - Barqaror rivojlanish maqsadlari) bevosita ta'sir qilishi haqida yakuniy ilmiy xulosa beriladi.

Foydalanilgan Adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston", 2023.
2. "Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni.

3. "Mahalliy davlat hokimiyati to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni.
4. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: "Tasvir", 2022.
5. Azizxo'jayev A.A. Davlat va jamiyat qurilishi asoslari. – Toshkent, 2018.
6. Xaliov J. Mahalliy davlat hokimiyati: nazariya va amaliyot. – Toshkent: "Adolat", 2021.
7. Islamov Z.M. Davlat va huquq nazariyasi. – Toshkent: "Adolat", 2007.
8. O'zbekistonda raqamli adliya: Muammolar va istiqbollar. Ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. – Termiz, 2024.
9. Aristotel. Politika (Siyosat). – Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2015.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Mahallabay ishlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmonlari.